

Відгук
Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.055
у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професорові,
завідувачу кафедри української мови
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Вінтоніву Михайлу Олексійовичу

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.055
у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професорові,
завідувачу кафедри української мови
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Вінтоніву Михайлу Олексійовичу

Відгук

офіційного опонента **Горошкіної Олени Миколаївни**,
доктора педагогічних наук, професора, завідувачки відділу навчання
української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України
про дисертацію **Резнік Тетяни Петрівни**
**«Методика формування інформаційно-комунікаційної
компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання
української мови»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01
Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дослідження.

Динамічне збільшення обсягів інформації, стрімкий розвиток інформаційних технологій впливають на всі сфери життєдіяльності, у тому числі на освітнє середовище, розширюючи можливості суб'єктів освітнього процесу в розв'язанні актуальних педагогічних завдань.

Практика свідчить, що останнім часом через упровадження в Україні карантинних заходів, воєнного стану в освітньому процесі широко використовують потенціал електронних засобів навчання (електронна пошта, соціальні мережі, хмарні технології, блоги, персональні сайти тощо) для спілкування, передачі інформації тощо. Цей начебто хаотично-стихийний процес визначив необхідність формування інформаційно-комунікативної компетентності людини незалежно від її соціальної ролі, фаху, статусних характеристик. У цьому контексті, як правомірно зазначає дисертантка, «проблема формування інформаційно-комунікаційної компетентності в учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови зумовлює потребу переосмислення дидактичних підходів, принципів, методів, прийомів, технологій навчання, переорієнтування зі знанневої парадигми на компетентнісну, практико орієнтовану» (с. 21). Нам імпонує твердження дослідниці: попри те, що пілотні класи НУШ розпочнуть функціонування за новою програмою у 2027-2028 н. р., позитивну динаміку змін повинні відчути юні здобувачі освіти вже сьогодні (с.6).

Перспективність дослідницького пошуку в царині освіти сьогодні визначається щонайменше трьома чинниками: по-перше, зміною парадигми

шкільної освіти, основним орієнтиром якої є формування компетентного мовця; по-друге, урахуванням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних засобів, в основу добору і застосування яких покладено ідею формування в учнів предметної та ключових компетентностей і наскрізних умінь; по-третє, особливою зацікавленістю дисертантки в розробленні методики, яка уможливила б подолання вічних суперечностей між бажаним і реальним в освіті.

Важливість і перспективність проблеми дослідження підтверджено основними положеннями Законів України «Про освіту», «Про середню освіту», концепції Нової української школи, Державного стандарту базової середньої освіти, проекту Державного стандарту профільної середньої освіти

З огляду на це надзвичайно важливим на сьогодні є формування інформаційно-комунікаційної компетентності випускника ліцею, що й актуалізує тему наукового дослідження Тетяни Петрівни Резнік. Відсутність ґрунтовних цілісних досліджень проблеми, її вагоме соціально-педагогічне значення на сучасному етапі підтверджує її беззаперечну актуальність.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

Не викликає сумнівів наукова новизна дослідження. Найбільш суттєвими і важливими здобутками, що одержані Тетяною Резнік особисто й характеризують новизну її дисертації, є такі результати: *обґрунтування* теоретичних основ формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею *уточнення й з'ясування* сутності та змістових характеристик таких лінгводидактичних термінів, як «інформаційно-комунікаційна компетентність учнів 10 класу ліцею (профільний рівень)», «учень 10 класу ліцею (профільний рівень)», «методи і прийоми навчання української мови в 10 класі ліцею», методи і прийоми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею», «засоби навчання української мови в 10 класі ліцею», «засоби формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею *розроблення й експериментальна перевірка* методики формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею; *визначення* критеріїв, показників, рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Результати дослідження Тетяни Петрівни Резнік є важливим і відчутним внеском у розвиток теорії і методики навчання української мови, що полягає у розробленні ефективної методики формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею у процесі навчання української мови. Значний практичний інтерес становлять додатки до дисертації.

Доробок Тетяни Резнік, викладений у розділах дисертації, а також у додатках до неї, пропонує й рекомендації, оприлюднені в авторських публікаціях, можуть слугувати підґрунтям для реалізації на практиці важливих освітніх завдань, зокрема розроблення дидактичного супроводу навчання української мови в ліцеї, підручникотворення, організації педпрактики здобувачів вищої педагогічної освіти, післядипломної підготовки вчителів української мови і літератури.

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Компетентнісний параметр аналізу актуальної лінгводидактичної проблеми зорієнтований на синтез, інтеграцію, взаємодію підходів, аспектів і методів дослідження для розроблення ефективної методики формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею в процесі навчання української мови. Авторський підхід до обраної теми можна схарактеризувати як міждисциплінарний і багатоаспектний. Ключові положення дисертації ґрунтуються на основних положеннях чинних законодавчих і нормативних документів, концепцій, навчальних програм тощо.

Для реалізації поставленої мети дисертантка вдало поєднала теоретичні, емпіричні та статистичні методи дослідження, що засвідчує високий рівень оволодіння методологією наукової діяльності.

5. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях.

Результати дисертаційної праці Тетяни Резнік представлено на 14 міжнародних, усеукраїнських конференціях, семінарах та інших освітніх заходах, а також відображено в 19 наукових публікаціях за темою дисертації, з яких 16 підготовлені одноосібно, зокрема 4 статі у фахових виданнях та збірниках наукових праць, 15 публікацій додатково висвітлюють наукові результати роботи.

Аналізуючи тематику праць, констатуємо, що всі вони повною мірою відбивають основні положення й наукові результати дисертації.

6. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Основна частина дисертації містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел сформовано цілісно після основної частини дисертації. З метою ознайомлення зі змістом та результатами наукового дослідження на початку дисертації подано анотації державною й англійською мовами, де дисертантка стисло представила основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни. Наприкінці анотації наведено ключові слова, що відповідають основному змістові наукової праці й відбивають тематику дослідження.

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми дослідження. Науковий і творчий задум та етапи реалізації його повною мірою представлені у вступі.

Перший розділ присвячено обґрунтуванню теоретичних основ формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею. Заслужує на схвальну оцінку глибина теоретичного аналізу державних документів, філософських, психолого-педагогічних досліджень, які стали засадничими.

Відзначимо високий рівень теоретичного аналізу психолого-педагогічних та лінгводидактичних досліджень, що стали засадничими в процесі визначення ступеня розробленості проблеми та опису сучасних підходів до навчання української мови в контексті реалізації завдань Нової української школи. У дисертації належним чином розглянуто наукові позиції щодо тлумачення базового поняття дослідження «інформаційно-комунікаційна компетентність», що уможливило уточнення його в роботі.

Грунтовно дисертантка підходить і до визначення сучасних підходів до навчання української мови учнів ліцею в контексті завдань НУШ. У роботі наведено й належним чином проілюстровано прикладами пріоритетні підходи, зокрема особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, а також педагогіку партнерства.

Грунтовності, чіткості й логічної виразності рецензованій праці додає посправжньому науковий підхід дисертантки до формування поняттєвого апарату дослідження. Тетяна Резнік уточнює, коригує або визначає смисл багатьох наукових термінів, уникає досить типового нині некоректного їх уживання, взаємозаміни близьких за значенням дефініцій. Зважаючи на різнотлумачення багатьох педагогічних понять, дисертантка привертає увагу до значення кожного дотичного до проблеми дослідження терміна. Такими, зокрема, є «інформаційно-комунікаційна компетентність», «інформаційно-комунікаційна компетентність учнів 10 класу ліцею (профільний рівень)», «учень 10 класу ліцею (профільний рівень)», «методи і прийоми навчання української мови в 10 класі ліцею», «методи і прийоми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею», «засоби навчання української мови в 10 класі ліцею», «засоби формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею» та ін.

Дисертантка виявила вміння критично осмислити здобутки наукових досліджень і на основі самостійних висновків уточнити базові поняття дослідження та визначити алгоритм дослідницького пошуку.

У другому розділі – «Прикладні аспекти формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 10 класу ліцею» – докладно проаналізовано методичне забезпечення освітнього процесу, особливості використання електронних ресурсів на уроках української мови.

Аналіз змісту навчально-методичного забезпечення дав змогу дисертантці дійти цілком закономірного висновку, що сучасна українська освіта розвивається й має значне теоретичне підґрунтя, проте стрімкий розвиток технологій, глобалізація, соціокультурні й економічні зміни потребують від освітньої системи швидкого реагування й модернізації для формування успішного компетентного мовця, здатного до подальшого розвитку.

Особливий інтерес викликає характеристика електронних ресурсів, запропоновано цікаву гетерогенну класифікацію їх (за типом контенту, який створюють або застосовують; за платформою, на якій відбувається навчання; за методами навчання; за доступністю). Дисертантка використовує новітні дослідження з вікової психології, що характеризують покоління Зет. Це дає змогу виробити рекомендації щодо використання потенціалу соціальних мереж, онлайн-сервісів на уроках української мови в 10 класі, запропонувати цікаві завдання, як-от: дискусія з представниками науки і культури в соцмережах, проведення навчальних вебінарів науковцями, створення суспільно важливих текстів тощо.

Аналіз спеціальної літератури, власний педагогічний досвід уможливили висновок про доцільність застосування соцмереж та онлайн-сервісів не тільки як засобів віртуальної комунікації, а й як інструментів урізноманітнення уроків, підвищення мотивації учнів та забезпечення зв'язку навчання з життям.

Виправданою є увага дослідниці до змішаного навчання, що має виняткове значення для підвищення і поглиблення знань; воно є найбільш адекватною відповіддю на виклики інформаційного суспільства. Це свідчить про обізнаність із усіма аспектами досліджуваної проблеми. Дисертантка акцентує на організації групової роботи учнів у процесі змішаного навчання, акцентує на необхідності враховувати вікові особливості здобувачів освіти, створенні позитивного емоційного тла, застосуванні проєктних завдань, що уможлиблює розподіл обов'язків і контроль за їх виконанням у командах учнів. Не обходить увагою й підготовку обдарованих учнів до написання робіт у МАН.

Дослідження проілюстровано достатньою кількістю вправ і завдань, спрямованих на формування в учнів 10 класу ліцею інформаційно-комунікаційної компетентності. Належним чином представлено особливості застосування ресурсів «LearningApps.org», «Powtoon», «Piktochart», «Canva» та ін.

Із вичерпною повнотою в третьому розділі дисертантка схарактеризувала концептуальні засади експериментального навчання, зміст експериментальної методики формування в учнів 10 класу ліцею інформаційно-комунікаційної компетентності, визначила змістову й експериментальну базу, описала поетапний перебіг педагогічного експерименту, розкриваючи зміст і особливості кожного з етапів – пропедевтично-мотиваційного, узагальнювально-систематизувального, контрольного-рефлексійного. У розділі чітко представлено систему дослідного навчання,

Результати експерименту підтвердили ефективність запропонованої методики формування в учнів 10 класу ліцею інформаційно-комунікаційної компетентності. Наведені статистичні дані про результати експериментального навчання не викликають сумнівів, вони засвідчують, що розроблена дисертанткою методика є ефективною й може бути рекомендованою до впровадження в практику навчання української мови.

Кожен розділ дисертації містить висновки, що узагальнено відображають результати дослідження.

Загальні висновки скорельовані зі змістом сформульованих у вступі завдань і матеріалами кожного з розділів, їх можна вважати вірогідними й ґрунтовними, що забезпечено вмілим використанням прикладних наукових досліджень, сучасних засобів і методик проведення аналізу результатів дослідного навчання, достатньою кількістю статистичної інформації.

Нам імponує практична спрямованість, що загалом характерна для методичних позицій дисертантки. Це знайшло яскраве відображення в розробленні цікавих вправ і завдань для формування в учнів 10 класу ліцею інформаційно-комунікаційної компетентності.

7. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Аналіз тексту дисертації дає підстави для висновку про дотримання дисертанткою вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Загалом позитивно оцінюючи високий науковий рівень розробок здобувачки в результаті проведених досліджень, обґрунтованість здобутих результатів, варто вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи, а також висловити окремі побажання.

1. Варто було б доповнити положення наукової новизни таким пунктом: розроблено класифікацію електронних ресурсів, які використовують на уроках української мови, оскільки це в II розділі зроблено, однак на цьому не акцентовано.

2. Виокремлюючи тематичний підхід як ефективний у процесі навчання української мови в ліцеї (с. 54), варто було б докладніше його схарактеризувати з огляду на те, що цей підхід не є загальновідомим і поширеним у процесі навчання української мови в старших класах.

3. На с. 67, цитуючи нашу з Ніною Голуб статтю, дисертантка правильно зазначає про виокремлення трьох груп методів дистанційного навчання, однак припускається неточності в інтерпретуванні класифікації. Ми виокремлюємо три групи методів дистанційного навчання: 1) методи вчителя (методи навчання); 2) методи учня (методи учіння); 3) методи їхньої спільної діяльності; найбільш розлого характеризуємо другу групу – методи учіння, до яких уналежнюємо такі групи методів: оргдіяльнісні (цілевизначення, планування, таймерування), методи опрацювання й засвоєння інформації (читання, візуалізація інформації тощо), методи закріплення і творчого застосування знань і вмінь (метод вправ, метод проєкту), методи самоконтролю. Розповідь до методів учіння не належить, оскільки це метод навчання. Методи спільної діяльності вчителя й учнів – це окрема група методів.

4. У роботі подано цікавий і цінний матеріал, що стосується організації онлайн-навчання української мови. На нашу думку, доцільно було б його виокремити в спеціальний підрозділ, а не подавати розосереджено. Принципово важливим для побудови методики формування в учнів 10 класу ліцею інформаційно-комунікаційної компетентності є врахування дисертанткою основних положень докторської дисертації С. Карамана та кандидатських робіт О. Захарчук-Дуке, А. Карпенко, Ю. Огарь, А. Олійник, О. Полінок, Т. Тютюми, Г. Шиліної, Т. Ясак та ін. Водночас не варто аналізом дисертаційних праць закінчувати характеристику навчально-методичного забезпечення навчання української мови. Логіка наукового пошуку передбачає спочатку аналіз законодавчих документів, концепцій, дисертацій, а потім уже програм, підручників і посібників.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачкою теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Рівень виконання дисертації вважаємо високим. Вірогідність результатів дослідження забезпечується науковою обґрунтованістю методологічних позицій, залученням необхідної кількості респондентів, репрезентативністю вибірок, застосуванням комплексу взаємодоповнювальних і коригувальних методів, системним поєднанням теоретичних узагальнень зі статистичним опрацюванням емпіричних даних. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, у якій її авторка, Тетяна Петрівна Резнік, отримала нові науково обґрунтовані результати, що сукупно розв'язують актуальне

